

Husdyrbruget 1951.

Af landbrugslærer *Halfdan Jørgensen*.

I de fleste landbrugslande spiller husdyrholdet en stor rolle for økonomien, således at forstå, at husdyrbrugsproduktion under en eller anden form udgør en betydelig del af det samlede billede. Men husdyrholdets andel i den totale produktion varierer selvfølgelig meget fra land til land.

I dansk landbrugsproduktion har husdyrholdet fra gammel tid haft en *særlig central stilling*, og dette er da også fremdeles tilfældet. Et stort husdyrhold og en alsidig husdyrbrugsproduktion fordelt over en meget bred front er netop hos os det karakteristiske. Kun relativt få danske landmænd har specialiseret sig i en enkelt produktionsretning, som kunne være den eneste bærende. Næsten alle har f. eks. holdt køer, svin og høns som noget væsentligt — og følgelig har markplanen været indrettet i overensstemmelse med dette faktum.

Er denne driftsform rationel, og skal den fortsættes? — Disse spørgsmål er baggrunden for den megen diskussion, der både inden for landbrugernes egen kreds og udadtil har været ført i årets løb angående landbrugserhvervets aktuelle situation. Er vi for usmidige og som følge heraf ved at sakke agterud? — Har vi forsømt noget i retning af en omstilling i pagt med tidens meget omtalte rationalisering og specialisering?

Inden vi nærmere søger at klare os nogle af disse problemer, vil vi se lidt på, hvordan udviklingen faktisk har været for dansk husdyrbrugsproduktion under de givne forhold igennem 1951.

Husdyrbestanden.

Både 1950 og 1951 var gode høstår, idet den samlede opgørelse viste ca. 129 mill. afgrødeenheder hvert af disse år mod ca. 121 mill. afgrødeenheder som gennemsnit for årene

1945 til 1949. Grundlaget for en udvidelse af husdyrbestanden var således tilstede i kalenderåret 1951, hvad det hjemmeavlede foder angik; men en væsentlig bremse på en sådan udvikling var det, at priserne på indført foderkorn og oliekgær, der allerede ved årets begyndelse var høje, fortsatte opad til hidtil ukendte højder. Således kostede byg til foderbrug ved udgangen af 1951 over 70 kr. pr. hkg, medens oliekgæblandinger til malkekvæg betaltes med ca. 75 kr. pr. hkg.

Nedgangen i hestebestanden fortsatte som igennem de senere år, og de 462 000 stkr. i juli 1951 var omtrent 200 000 stkr. mindre end i 1946, da hestebestanden passerede sit maksimum. Den fortsatte nedgang skyldes dels et mindre føltillæg, dels en forøget afgang til slagtning. Denne udvikling må regnes for helt naturlig, når landbrugets stigende anvendelse af traktorer tages i betragtning. Uden for landbruget fandtes ialt kun 7000 heste.

Heste (1000 stkr.).

	14. juli 1951	15. juli 1950	16. juli 1949	15. juli 1939
Hingste, (3 år og derover) ..	3	4	4	4
Vallakker, (3 år og derover)	148	156	160	213
Hopper, (3 år og derover) ..	230	239	244	230
Plage, (1—3 år)	51	63	72	93
Føl under 1 år	30	40	52	54
Heste ialt	462	502	532	594
Af hopperne er bedækket året forud for tællingen	46	49	67	94

Den samlede kvægbestand steg ifølge sommertællingen med 48 000 stkr. sammenlignet med året før; decembertællingerne viste derimod en nedgang på 42 000 stkr. Forskellige forhold har været medvirkende til denne ændring. Gode kødpriser og stigende kraftfoderpriser kan der ikke ses bort fra; men dertil kommer, at mund- og klovesygen i årets sidste måneder gjorde slemme indhug i bestanden, ligesom mange landmænd i efterårsmånederne solgte ud af de kreaturer, der under normale forhold først ville være blevet sendt til slagtehusene senere på vinteren. Man ville ikke risikere salgsvanskeligheder eller

Hornkvæg (1000 stkr.).

	29. dec. 1951	14. juli 1951	30. dec. 1950	15. juli 1950	30. dec. 1939	15. juli 1939
Tyre (1 år og derover)	32	36	34	36	68	69
Stude (1 år og derover) ..	33	40	31	38	66	81
Køer og kvier, som har kælvet	1531	1583	1586	1577	1656	1642
Kvier, som ikke har kæl- vet, (1 år og derover) ...	580	657	562	636	602	670
Kalve under 1 år	756	785	761	766	860	864
Hornkvæg ialt	2932	3101	2974	3053	3252	3326

unødige tab på disse kreaturer, når faren for at få besætningen smittet med mund- og klovesyge hang én over hovedet.

Svinebestanden, der ved begyndelsen af 1951 var ca. 3,6 mill. stkr. eller henved 14 pct. højere end i 1939, faldt noget igennem årets første måneder, hvorefter bestanden indstillede sig nogenlunde uændret på ca. 3,2 mill. stkr. eller meget nær

Svin (1000 stkr.).

	1951				1950		1939
	29. dec.	8. sept.	14. juli	3. marts	30. dec.	15. juli	15. juli
Avlssorner	12	12	12	13	12	13	18
Søer:							
Første gang drægtige søer	70	84	81	83	87	120	76
Andre drægtige søer	133	145	130	146	147	148	173
Diegivende søer	96	86	94	97	112	101	102
Gold søer (udsat til slagtn.)	27	28	26	27	27	22	28
Udsættersøer til slagting	9	10	9	13	16	8	11
Søer ialt	335	353	340	366	389	399	390
Pattegrise hos søerne	815	732	799	812	906	869	856
Ungt tillæg og slagterisvin:							
Fravænnede grise under							
35 kg	694	800	702	847	832	663	789
Svin på 35—60 kg	748	740	757	830	828	718	651
Fedesvin { 60—80 kg	488	491	457	521	500	453	479
(slagterisvin) { 80 kg og derover	137	149	133	152	149	120	
Svin ialt	3 229	3 277	3 200	3 541	3 616	3 235	3 183

det samme som i juli 1950 og 1939. To svinetællinger henholdsvis i maj og november 1951 er udeladt af oversigten, men tallene fra disse falder helt sammen med ovennævnte billede. Da importen af foderkorn til svinefoder kun udgjorde et ret uvæsentligt kvantum i 1951, vil det da sige, at en svinebestand på godt 3 mill. stkr. kan opretholdes på indenlandsk foder under den gængse grovfoderanvendelse. Der er dog ingen tvivl om, at grænsen for anvendelse af henholdsvis sukkerroer og foderkartofler som svinefoder langt fra er nået, og at det under de forhåndenværende konjunkturer vil være rigtigt fortsat at stille imod en produktionsforøgelse ad disse veje.

Får (1000 stkr.).

	14. juli 1951	15. juli 1950	16. juli 1949	17. juli 1948	15. juli 1939
Vædere, beder, får og lam ialt	56	61	65	77	147
heraf moderfår	28	32	33	40	—

Bestanden af får og lam er stadig for nedadgående og udgør efter sidste tælling ikke stort over en trediedel af førkrigs-tallet.

For de mindre husdyrs vedkommende lader bestanden sig hurtigt forøge, henholdsvis nedbringe. Dette kommer da også tydeligt til udtryk i tællingsresultaterne, der her viser de største svingninger. Stigende kornpriser og lave ægpriser i årets første halvdel skulle selvfølgelig ikke stimulere ægproduktionen og kyllingetillæget. Og i betragtning heraf er bestanden pr. 14. juli holdt forbavsende godt; dog ligger tallet

Fjerkræ (1000 stkr.).

	14. juli 1951	15. juli 1950	16. juli 1949	15. juli 1939
Haner, ½ år og derover ..	99	111	131	201
Høner, ½ år og derover ..	9 868	11 508	10 448	13 935
Kyllinger under ½ år	12 143	12 929	15 417	19 161
Høns ialt	22 110	24 548	25 996	33 297
Kalkuner	35	22	39	99
Ænder	397	540	695	895
Gæs	178	255	344	393

ca. en trediedel under det tilsvarende for 1939. For kalkuner, ænder og gæs ligger tallene på mindre end halvdelen af førkrigsbestanden, og kun for kalkunernes vedkommende kan der noteres en stigning sammenlignet med 1950. Gæs, der for en stor del kan leve af græs, skulle forøvrigt under de forhåndenværende konjunkturer have en rimelig chance for at give et godt økonomisk udbytte.

Kaninbestanden i landkommunerne var nede på 92 000 stkr. i juli 1951 mod 114 000 stkr. året før og ca. 300 000 stkr. i 1939. De danske konsumenter kan ikke overvinde en ret udbredt uvilje over for kaninkød — ellers skulle man synes, at årets meget høje priser på oksekød og andre kødvarer nok kunne animere til en udvidelse af den »kødproduktion på grøftekanten«, som kaninholdet giver hvermand lejlighed til.

Pelsdyrholdet, der jo også i adskillige tilfælde har tilknytning til landbruget, har ligeledes været ude for tilbagegang; dette gælder således bestanden af blåsræve, ildere og sumpbævere. De to betydeligste grupper af pelsdyr, nemlig sølv-ræve og mink, viser derimod stigning; således fandtes der i august 1951 over 250 000 mink i de danske pelsdyrfarme, hvilket var en stigning på over 25 pct. sammenlignet med året før. Der fandtes i august 1951 1461 pelsdyrfarme i landet, hvilket var lidt færre end året før.

Fodringsforhold.

Som nævnt havde vi gode høstår både 1950 og 1951, men dette forhindrer jo ikke, at der visse steder i landet har været vanskeligheder til skiftende tider. Sommergræsningen er i almindelighed et slemt usikkerhedsmoment for det typiske danske landbrug; og dette gælder jo i ganske særlig grad for de ejendomme, der udelukkende har tør og let jord. Sommernedbøren er lunefuld; det fik vi også at se i 1951, hvor navnlig de nordjydske områder blev ramt — forsommertørken standsede helt græsvæksten; det gav for lidt mælk i øjeblikket, næsten intet høg til brug i efterfølgende vinter, og stærkt nedsat udbytte både i kornmarker og rodfrugtarealer. Følgelig måtte en del landmænd i disse tørkeramte egne skille sig af med en del

kreaturer, som man under normale fodringsforhold havde haft god anvendelse for et stykke tid endnu. At sådant mere eller mindre udpræget nødsalg af halv- og helmagre kreaturer kun kan ske til underpriser sammenlignet med det ordinære salg, forringer selvfølgelig yderligere økonomien for de vanskeligst stillede.

Efterårets græsningsforhold var gennemgående gode og vejret fint til bjærgning af høstens tunge ende, kartofler og roer. Der kom da også megen god roetop i ensilagebeholdere og jordkuler; men der mangler fremdeles meget i, at alt kan udnyttes rationelt. Efter optællingerne i juli 1951 havde kun 85 000 landejendomme eller godt 42 pct. af samtlige muligheder for at ensilere; og her er ensilering i jordkuler endda medregnet. Der er dog år for år fremgang at notere på dette område; således var totalrumfanget af de forhåndenværende ensilagebeholdere godt 20 pct. større i 1951 end i 1950; der er al grund til at fortsætte ad denne vej — og ensilering af hovedparten af bederoetoppen bør være en fast regel i ethvert velorganiseret landbrug. Vel kan en del top udnyttes i frisk tilstand direkte fra marken; men sæsonens varighed er begrænset, og helt bortset herfra vil der i ganske særlig grad være *behov* for ensilagen i vinterfoderplanen. Denne er uden ensilage yderst vanskelig at få i orden, hvis man vil fodre sine malkekøer til en ordentlig gennemsnitsydelse uden anvendelse af væsentlige kraftfodertilskud. Ja, og heraf afhænger en ganske væsentlig del af mælkeproduktionens økonomi — det vil vist ingen bestride, når de tager skyldigt hensyn til de i forhold til mælkeprisen meget ugunstige kraftfoderpriser.

Vi må først og fremmest sørge for store og gode foderafgrøder fra egen jord — og god udnyttelse af disse. Hvis dette forsømmes, har danske landmænd ingen ret til at beklage sig over vanskeligheder ved indkøb af fodermidler udefra — eller at beklage sig over høje priser på sådant importeret foder. Men er dette sagt, skal det indrømmes, at vi meget nødtigt helt skulle undvære tilførsel udefra — vi har brug for oliekgær og andre proteinrige fodermidler som kød-benmel, fiskemel og eventuelt skummetmælkspulver. Sådanne fodermidler var

da også til rådighed i nogenlunde tilstrækkelige mængder; oliekerne var ganske vist rationerede også igennem vinterfodringsperioden 1951/52, men de høje priser på oliekerne gjorde sit til, at rationerne slog godt til, hvilket skal forstås således, at ikke så få landmænd fandt det urentabelt at bruge hele oliekererationen. De overskydende indkøbsmærker kunne derfor komme andre forbrugere tilgode.

Indført foderkorn og klid kan vi også anvende meget af, hvis priserne i forhold til æg- og flæskepriserne ligger gunstigt. Men dette var ikke tilfældet i 1951, og de indførte mængder er da også væsentligt lavere end i de foregående år; således indførtes der i høståret 1950/51 ca. 190 000 tons foderkorn og klid mod 297 000 tons året før.

Som det ses af efterfølgende opgørelse foretaget af Statistisk Departement, var der efter fradrag af brødkorn, udsæd og industrielt anvendte kvanta væsentlig større fodermængder til rådighed for det samlede husdyrbrug i høståret 1950/51 end året før og året efter. Opgørelsen for 1951/52 grunder sig dog i endnu højere grad end i tidligere år på et skøn, idet hverken indførsel eller mængderne af indenlandsk foder til rådighed fuldtud kendes, før året er omme. Endvidere må det bemærkes, at avlen af græs og grøntfoder ikke er indkalkuleret i tallene; men det kan i denne forbindelse oplyses, at græsningen i sin helhed vurderedes nogenlunde ens i sommeren 1950 og i sommeren 1951, nemlig i begge tilfælde til ca. 35 mill. afgrødeenheder for hele landet. For 1952 kender vi ikke dette tal — men lad os glædes over, at græsset kom usædvanlig tidligt i vækst, og at forholdene hidtil har været noget nær det ideelle.

Med den usikkerhed, der nu engang hæfter sig ved sådanne opgørelser, er ovenstående tal grundlaget for husdyrbrugsproduktionen, som den nu kan forme sig i sin helhed inden for de enkelte høstår. Tallene giver da også god overensstemmelse, hvis man sammenholder dem med husdyrtællingerne, produktions- og eksportstatistikken. Men ved sådanne sammenligninger må man selvfølgelig altid tage bl. a. tiden i betragtning, og rækkefølgen. Først foderet, dernæst antallet af dyr, og sidst

Fodermængder til rådighed ialt.

	Mill. foderenheder			Mill. kg fordøjeligt renprotein		
	1951/52	1950/51	1949/50	1951/52	1950/51	1949/50
Korn, klid, oliekgær						
o. a. kraftfoder	3420	3758	3561	390	445	395
Grovfoder ÷ græs og						
grøntfoder	4210	4343	4225	245	248	245
Mælk og valle	640	712	710	105	121	120
Foderforbrug ialt ÷						
græs og grønntfoder .	8270	8813	8496	740	814	760

selve produktet — enten det nu er mælk, kød, flæsk eller andet. Forøvrigt er der jo også den kendsgerning at erindre, at en besætningsforøgelse i første omgang formindsker produktionen — f. eks. slagtetallene for kvæg, svin og fjerkræ, hvorimod en besætningsformindskelse i første omgang giver sig udslag i en produktionsstigning (større slagtetal).

Det skal dog heller ikke glemmes, at fodermængden selvfølgelig er det primære — men sekundært betyder det jo så overordentligt meget, hvor godt det forhåndenværende foder udnyttes. I denne forbindelse er der god grund til at nævne staldenes betydning, og at det vil være til stor driftsøkonomisk vinding, hvis man kan investere de nødvendige midler i forbedringer af bestående stalde, eller man kan afløse gamle uegnede stalde med ny og tidssvarende. — Se således forstan-der *J. Ridders* foreløbige meddelelse om nogle undersøgelser over foderforbruget i svinestalde af forskellig godhed (*Tidskrift for Landøkonomi* for marts 1952). — Kortest sagt tyder undersøgelsen på, at der kan produceres indtil 25 pct. mere flæsk for en given fodermængde, når staldforholdene bringes i orden, hvad isolation, ventilation og afløbsforhold angår. Det samme kan også udtrykkes således: 10 svin fra den gode stald til slagteriet for det samme foder som det, der medgår til 8 svin i den dårlige stald. — Jo, det ville være en mærkbar forskel; og mon ikke der mange steder i kostald og hønsehuse kunne påvises lignende forskelligheder — og dermed muligheder for fremgang.

Produktion, priser og eksport.

Taget i sin helhed blev husdyrproduktionen igennem 1951 lidt større end året før; men der er ret store variationer for de enkelte varegrupper. Mælkeproduktionen opgjordes til godt 5,2 milliarder kg, hvilket var ca. 3 pct. mindre end i 1950. Ostproduktionen forøgedes med over 25 pct., og den stigende mælkemængde hertil måtte følgelig tages fra smørproduktionen, som viste en nedgang på lidt over 6 pct. Flæsk indbefattet samtlige spiselige produkter fra svineslagtingerne steg 11 pct., kødproduktionen steg 23 pct. i forhold til 1950. Derimod faldt ægproduktionen med omtrent 8 pct. Udviklingen igennem årets 12 måneder ses af nedenstående tabellariske oversigt.

Mælkeproduktionen var stærkt faldende i årets sidste måneder samtidig med, at kødproduktionen var usædvanlig stor; dette også, når hensyn tages til de normale sæsonmæssige svingninger i nævnte retning. At udslagene var så stærke i 1951 hang sammen med den ret omfattende mund- og klovesygesmitte, der netop i disse måneder med rivende hast bredte sig over landet. Slagte kreaturer blev leveret i særlig stort tal i oktober og november måneder; og mælkeydelsen af den re-

Produktionen af de vigtigste husdyrprodukter.

Mill. kg	Mælk		Smør		Ost		Flæsk		Æg		Kød	
	1951	1950	1951	1950	1951	1950	1951	1950	1951	1950	1951	1950
Jan. .	373	366	12,2	11,9	4,7	3,7	43,5	32,6	13,4	13,2	16,4	15,3
Febr.	347	342	11,1	10,8	4,7	3,7	34,2	26,7	11,9	12,3	16,1	12,3
Marts	418	420	13,5	13,4	6,4	4,8	34,3	27,4	12,7	14,6	16,2	14,1
April	452	461	14,8	15,4	7,0	4,5	35,7	24,8	11,8	14,3	16,3	13,1
Maj .	542	559	18,2	19,0	8,2	5,8	36,6	30,4	11,4	14,3	19,3	12,7
Juni.	567	551	18,1	18,5	8,6	5,9	34,0	35,3	10,0	11,2	11,8	11,0
Juli .	529	538	16,9	18,0	8,1	5,8	34,3	32,1	8,9	10,1	11,7	13,1
Aug.	474	524	15,3	17,1	6,8	5,8	26,9	31,2	7,9	9,1	16,2	14,1
Sept.	432	469	13,7	15,6	6,2	5,3	22,6	25,5	6,8	7,9	17,9	15,1
Oktb.	422	432	13,1	14,6	5,9	4,9	33,1	30,0	7,5	6,6	27,8	17,1
Novb.	348	376	11,0	12,8	4,2	4,2	28,9	30,8	8,4	7,1	22,1	16,5
Decb.	331	374	10,2	12,5	4,1	4,4	31,2	28,7	11,8	11,8	14,8	13,4
Hele												
året	5 235	5 412	168,1	179,6	74,9	58,8	395,3	355,5	122,5	132,5	206,6	167,8

ducerede bestand måtte selvfølgelig også vise nedgang som følge af sygdommen og bestemmelser om mælkenes tilbageholdelse fra mejerierne igennem de uger, hvor de pågældende besætninger var smittefarlige. Svineslagtningerne ligger noget svingende med de største tal i januar og de mindste i september; de meget små slagtetotal i september skyldes for en del den netop da trufne aftale om prisforhøjelse for flæsket til det engelske marked; idet leveringsvægten samtidig forhøjedes noget, og der toges en del gylte fra til avl, blev der i første omgang påfaldende få svin at sende til slagterierne.

Igennem hele året 1951 slagtedes 5,0 mill. svin mod 4,4 mill. året før; endvidere slagtedes på eksportslagterierne 21 000 heste og 351 000 store kreaturer i 1951 mod henholdsvis 30 000 heste og 309 000 stort hornkvæg i 1950. På de autoriserede fjerkræslagterier blev produktionen i 1951 11,5 mill. kg mod 8,7 mill. kg i 1950.

Den samlede husdyrproduktions størrelse giver de beregnede indekstal det bedste udtryk for. Når 1935 sættes = 100, blev tallet 111 for året 1951 mod 107 i 1950 og 90 i 1949; der har således været en fortsat og betydelig stigning i produktionen igennem de senere år. Til sammenligning kan yderligere tjene, at da husdyrproduktionen var længst nede, nemlig i 1942, var indekstallet kun 55; der er altså sket en produktionsfordobling siden da, hvilket må siges at være al ære værd.

Om prisudviklingen giver hosstående oversigt et godt indtryk; de anførte tal er andelsvirksomhedernes noteringer som månedsgennemsnit eller afregningstal til leverandørerne. For slagtekvægets vedkommende er den anførte pris Københavns kvægtorvs gennemsnitsnotering for unge køer af mellemste kvalitet til hjemmemarkedet.

Der er, som tallene viser, for alle disse produkter sket en prisstigning i årets løb; og med undtagelse af smørnoteringen har årets gennemsnitspris for 1951 ligget noget højere end for 1950. Afregningspriserne til leverandørerne er selvfølgelig først og fremmest afhængige af de pågældende prisaftaler for hovedmarkedet Storbritannien, men dertil kommer salg af mindre kvanta til de såkaldte sekundære markeder i udlandet;

Månedlige gennemsnitsnoteringer, kr. pr. kg.

	Smør		Flæsk		Æg		Slagtekvæg	
	1951	1950	1951	1950	1951	1950	1951	1950
Januar	5,50	6,00	4,12	3,97	3,22	2,95	1,68	1,65
Februar . . .	5,50	6,00	4,12	3,90	2,99	2,74	1,73	1,60
Marts	5,50	6,00	4,12	3,90	2,38	2,42	1,84	1,66
April	5,50	6,00	4,12	3,90	2,42	2,50	1,83	1,71
Maj	5,50	6,00	4,12	3,90	2,42	2,50	1,93	1,75
Juni	5,50	5,52	4,17	3,86	2,86	2,58	2,13	1,77
Juli	5,50	5,50	4,15	3,80	3,44	2,78	1,95	1,67
August	5,50	5,50	4,14	3,84	3,52	2,78	1,87	1,83
September . .	5,50	5,50	4,38	3,94	3,73	3,19	1,93	1,81
Oktober . . .	5,60	5,50	4,48	3,96	4,75	3,80	2,02	1,70
November . .	6,00	5,50	4,50	3,96	4,76	3,80	2,02	1,62
December . .	6,00	5,50	4,50	3,96	4,55	3,71	2,10	1,62
Hele året . .	5,59	5,71	4,24	3,91	3,42	2,98	1,93	1,70

disse sidste aftagerlande har i 1951 gennemgående betalt noget højere priser end Storbritannien, dette gælder især for smørret; men iøvrigt kan disse kvanta og priser svinge stærkt fra måned til måned.

Heller ikke hjemmemarkedet må overses i denne forbindelse, og her spillede den såkaldte prisbindingslov af 2. juni 1951 en afgørende rolle, idet hjemmemarkedspriserne ifølge denne lov blev fastlagt; smørret måtte således ikke stige over en pris svarende til afregningstallet 5,50 kr. pr. kg, og flæskeprodukter måtte ikke overstige priser svarende til 4,32 kr. pr. kg bacon. Også for oksekød gjaldt efter hudeordningens ophævelse i foråret 1951 visse aftaler om en basisnotering for kød til hjemmemarkedet. Som prisudviklingen blev i sidste halvdel af 1951, måtte disse bestemmelser i mærkbar grad påvirke leverandørpriserne. Her er ikke stedet til at komme nærmere ind på baggrunden for disse politiske aftaler eller deres berettigelse; men tanken var i hvert fald, at landbruget herigennem skulle yde sit bidrag til en stabilisering af det indenlandske prisniveau i almindelighed. Og fakta er, at danske husdyrbrugere har ydet et klækkeligt beløb (formentlig omkring 200 mill. kr. indtil slutningen af maj 1952, hvor prisbindingsloven bortfaldt) til dette efter alles mening iøvrigt gode formål. Kun skade, at prisniveauet alligevel ikke har kunnet hol-

des, og at landets øvrige befolkningsgrupper og erhverv ikke i samme omfang har ydet deres tilsvarende bidrag til formålet.

Kælvekøer og andet levkvæg blev igennem hele året handlet til ret høje priser, noget, der igennem sommermånederne og det tidlige efterår stimuleredes af udenlandske opkøb af avlsdyr, som navnlig gik til Rusland. Mund- og klovesygen satte imidlertid en brat stopper for avlsdyreksporten, ligesom den selvfølgelig lagde alvorlige hindringer i vejen for den indenlandske handel med levkvæg.

Priserne på brugsheste var ikke store; derimod betaltes gode slagteheste med indtil 2 kr. pr. kg levende vægt — så det var ikke svært at få realiseret overflødige heste. Ja, vi har jo næsten set det særsyn, at slagtepriserne var afgørende for hestepriiserne i det hele taget. Ved udgangen af 1951 noteredes unge gode handelsheste til ca. 1400 kr. pr. stk., hvilket var noget lignende som ved udgangen af 1950. Dette var dog også lavpunkterne, idet priserne i forårs- og sommermånederne var oppe på 1600—1700 kr., således at årets gennemsnitsnotering var ca. 1550 kr. pr. hest mod 1450 kr. året før.

Slagtefjerkræ af alle arter kunne igennem hele 1951 afsættes til gode priser, hvilket selvfølgelig også var en nødvendighed, hvis rentabilitet skulle opnås under de gældende kornpriser. Ved årets udgang afregnedes gode slagtehøns med 4,50 kr. pr. kg slagtet vægt, medens gæs kostede ca. 7,00 kr. pr. kg og unge ænder 8,00—9,00 kr. pr. kg. De tilsvarende priser for høns lå året før ca. 1 kr. lavere pr. kg — for ænder og gæs 1 à 2 kr. lavere.

Med undtagelse af smør og æg, der viste tilbagegang, var eksportmængderne noget større i 1951 end året før, som det vil fremgå af omstående oversigt; for slagtekvæg og heste var stigningen særlig stor. Også hovedparten af hestene gik til slagtning. Det var store værdier, der igennem landbrugs-eksporten hjembragtes fra udlandet, et hidtidigt rekordtal på ca. 3290 mill. kr.; og det vil ses, at næsten alle disse penge stammer fra husdyrprodukter. Mindre end 7 pct. af eksportværdien for landbrugsvarer ialt skyldes direkte salg af plante-produkter som korn, kartofler, frø m. v.

Udførsel af danske husdyrprodukter.

	1951	1950	1949	1948	1935—39
Smør, mill. kg	139,5	155,8	138,3	106,1	149,1
Ost, mill. kg	45,9	39,5	30,3	12,6	8,9
Æg, mill. kg	84,5	94,5	79,8	40,4	87,3
Bacon og flæsk, mill. kg ..	199,9	180,7	105,8	41,3	185,1
Levende svin, 1000 stkr. . .	—	—	—	—	131,2
Svinefedt, mill. kg	12,2	3,3	2,5	5,2	11,4
Slagtet kvæg, 1000 stkr. . .	65,6	72,8	77,9	72,4	61,1
Levende kvæg, 1000 stkr. .	347,7	222,5	69,0	47,3	146,5
Slakteriaffald, mill. kg . . .	28,0	19,8	15,0	9,5	22,2
Slagtet fjerkræ, mill. kg ..	9,3	6,9	4,2	2,8	2,9
Heste, 1000 stkr.	44,0	27,3	29,2	39,7	12,2

Den samlede eksportværdi steg i forhold til 1950 med godt 16 pct. — men desværre var de hjembragte kroners købeevne jo væsentligt forringet.

Landbrugsvarernes udførselsværdi (1000 kr.).

	1951	1950	1949	1948	1939
Heste	54 336	31 189	36 149	48 995	13 831
Levende hornkvæg . . .	400 513	256 731	71 544	39 456	62 294
Okse- og kalvekød . . .	64 350	39 238	43 192	31 815	17 183
Smør	828 916	863 459	890 230	712 709	371 566
Ubehdl. mælk og fløde	10 704	14 075	16 681	14 427	2
Ost	192 636	151 845	118 525	57 134	15 178
Bacon og flæsk	915 932	748 148	449 089	178 113	393 748
Svinefedt	51 926	11 532	15 039	31 039	9 096
Slakteriaffald, hoveder, tæer	31 257	26 081	15 565	7 428	11 243
Slagtet fjerkræ	56 551	35 631	24 874	16 169	5 838
Andre ikke konserve- rede kødvarer	19 727	5 105	9 011	12 407	886
Æg	349 017	337 495	305 558	157 618	146 235
Korn	51 558	67 637	83 906	136 387	12 020
Markfrø (græs-, klø- ver- og roefrø)	72 563	73 499	48 078	29 504	16 331
Kartofler	25 671	29 945	29 210	42 248	3 404
Rå huder og skind . . .	15 862	4 662	3 668	6 740	17 985
Tarme	34 306	28 066	17 423	12 160	} 50 728
Andre varer	113 720	101 479	58 772	45 947	
Ialt landbrv., 1000 kr.	3 289 545	2 825 817	2 236 514	1 580 296	1 147 568
pct. af samlet udførsel	56,8	61,7	62,8	57,9	72,7

Af varer til landbrugsproduktionen indførtes i 1951 for 650 mill. kr. mod for ca. 600 mill. kr. året før, deraf de 427 mill. kr. for foderkorn, klid, oliekgær m. v., medens kunstgødningsimporten androg 213 mill. kr. Men også her er prisændringer at tage i betragtning. I forhold til 1950 faldt importmængden af oliekgær således med 10 pct., medens importværdien steg med 10 pct.

Avlsarbejdet.

Arbejdsmetoder og organisering vinder hævd, og således ikke mindst inden for dansk husdyravl, hvor alt igennem 1951 gik sin vante gang. Avlsforeningerne havde god tilslutning, dyrskuer og afkomsfremstillinger gennemførtes planmæssigt; afkomsprøver og afkomsundersøgelser fortsattes, og man diskuterede og drog lære af de opnåede resultater, hvad enten der nu var tale om hesteavl, kvægavl, svineavl eller fjerkræavl. Ja, får og geder samt kaniner er da heller ikke organisationsmæssigt stedbørn, selv om disse dyr talmæssigt betyder mindre i helheden.

På 14 afkomsprøvestationer sluttedes efteråret 1951 ydelseskontrollen for 37 hold kvier eller ialt 642 dyr. Disse gav i gennemsnit 4196 kg mælk med 4,46 pct. fedt og 210 kg smør igennem de 304 malkedage efter første kælving, som opgørelsen omfatter. Højest kom et hold på 18 kvier efter tyren Dal, reg. nr. 22 936 af RDM, med 5322 kg mælk, 4,55 pct. fedt og 272 kg smør, hvilket er en smuk ydelsesrekord ved disse undersøgelser, der nu er gået ind i det 8. arbejdsår.

Kontrolforeningerne havde øget tilslutning, så nu godt 53 pct. af landets køer er under regelmæssig ydelseskontrol. Gennemsnitsydelsen blev lige ved 183 kg smør pr. årsko for samtlige kontrollerede, hvormed rekorden fra 1949/50 yderligere blev slået med et lille kg smør.

Både for hele besætninger og for enkelte køer opnåedes der mange steder forbavsende høje ydelser. Højest kom en sortbroget ko af hollandsk afstamning hos *Th. Aarup*, Kallestrup,

De kontrollerede køers gennemsnitsydelse 1950/51.

	kg mælk	pct. fedt	kg smør	Foder- enheder	pct. køer under kontrol
Fyn	4079	4,38	200,6	3403	71,7
Bornholm	3946	4,31	190,9	3259	51,5
Sjælland	4025	4,21	190,0	3398	53,4
Lolland-Falster	3996	4,16	186,3	3307	58,5
Jylland	3822	4,13	176,9	3264	50,5
Hele landet 1950/51	3901	4,18	182,8	3308	53,4
» » 49/50	3971	4,09	181,9	3314	52,1
» » 48/49	3703	4,07	168,8	3129	49,2
» » 47/48	3329	4,03	150,2	2909	46,8
» » 41/42	2779	4,07	126,7	2694	49,2
» » 37/38	3813	3,92	176,2	3121	46,0
» » 1908/09	3090	3,50	120,4	—	13,1

nemlig ko nr. 154, der gav 12 725 kg mælk med 4,49 pct. fedt og 643 kg smør. Dette er formentlig samtidig en Danmarksrekord, som ikke bliver let at slå i de kommende år; vi får se.

På de faste forsøgsstationer, hvor man foretager fodringskontrollen med afkomshold fra svineavlscentrene, sattes også en rekord, idet foderforbruget i gennemsnit for samtlige 2796 forsøgsgrise lå helt nede på 3,14 foderenheder pr. kg levende tilvækst. Også slagte kvaliteten var som sædvanlig fin; i den henseende lader svin af Yorkshire-racen derimod noget tilbage at ønske.

Ligeledes nåedes hidtil højeste gennemsnitsydelse på kontrolstationen for høns på Favrholt, hvor 94 hold à 8—10 unghøner gav 229 æg à 58,8 g eller 13,47 kg æg pr. høne i 365 dage. Højest af racerne kom Hvide Italienerne, der i gennemsnit af 60 hold gav 234 æg pr. unghøne.

*

Et vist afbræk i arbejdet måtte mund- og klovesygen give, idet over 10 pct. af landets kvægbesætninger var angrebet af denne væmmelige sygdom. Det var for alle — også de særligt sagkyndige: veterinærerne — en skuffelse, at det ikke i langt højere grad lykkedes at indkredse de først smittede områder

og dermed begrænse sygdommens udbredelse landet over. Vaccinen slap op, og tilstrækkelige mængder kunne ikke hurtigt nok fremstilles, selv om alle sejl nu blev sat til. Ny typer af smitstoffet viste sig og vanskeliggjorde yderligere situationen. Men om disse ting er der skrevet så meget, at det passende kan undlades her. Desværre viser det sig endnu en gang, at mund- og klovesygen kan være slem nok i sig selv, så længe den varer, men at eftervirkningerne tit er de alvorligste. Det tager tid at komme i orden igen, og det giver driftstab igennem år, fordi lidelser som bylder, yverbetændelse og øget ufrugtbarhed følger i selve sygdommens kølvand.

Bortset fra mund- og klovesygen var sundhedstilstanden inden for vore besætninger tilfredsstillende; kvægtuberkulosen er vi færdig med, dog således at forstå, at der fremdeles må tages stikprøver for at konstatere, at besætningerne stadig er fri for denne før så udbredte sygdom. Også bekæmpelsen af den smitsomme kastning skrider godt frem, efter at arbejdet nu igennem en årrække har været taget op i fællesskab igennem mejerikredsene; ved udgangen af 1951 var godt 92 pct. af landets besætninger fri for smitsom kastning mod ca. 90 pct. på samme tid året før. Som et led i arbejdet på at komme ufrugtbarhedssygdommene til livs oprettedes i 1951 efter mange forhandlinger et sterilitetsforskningsinstitut som en afdeling under Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole; og der er nu ansat tre afdelingsledere til at forestå arbejdet inden for hver sit område. Vi håber så, at energisk forskningsarbejde og forbedret teknik i det praktiske arbejde igennem de kommende år vil styrke vor stilling over for disse for husdyrbruget så tabgivende lidelser.

Produktionsøkonomien.

Den typiske danske driftsform, hvorefter hovedparten af markens afgrøder skal afsættes igennem husdyrene i form af mælk, flæsk, æg m. v., er en krævende driftsform. Den kræver stor kapitalindsats, den kræver stor arbejdsindsats, den kræver alsidigt kendskab til de enkelte led i en kompliceret helhed — og den lader sig ikke ændre i hast efter jævnlige

svingende konjunkturer. Det er en produktion på langt sigt, og dette gælder i ganske særlig grad, hvor kvægholdet med mælkeproduktion for øje er det helt centrale i bedriften. En del landmænd har følt dette som en svaghed og har indskrænket eller helt afskaffet kvægholdet, hvorved de ubestrideligt er blevet friere stillet både arbejdsmæssigt og økonomisk set, det sidste for så vidt, at der i et kvægløst brug er større muligheder for at udnytte chancerne i de afgrøder, der kan sælges direkte fra marken.

Der er ingen tvivl om, at de dygtigste blandt de forholdsvis få, der foreløbig er gået over til kvægløst landbrug, økonomisk har stået sig godt ved ændringen. Men fra at konstatere dette og til at anbefale en sådan ændring i almindelighed er der et grumme langt spring. Den, der har »et øje på hver finger«, og ligeledes har nemmet det gamle ord om at stikke fingeren i jorden for at lugte, hvor man er, vil altid kunne klare sig. Men vær ikke blind for risikoen. En vis alsidighed i valget af salgsafgrøder lader sig selvfølgelig gennemføre; men på den anden side vil ensidighed og specialisering være en meget naturlig ting, så længe det går godt med den pågældende produktion. Ret store investeringer i maskiner og specielle anlæg vil da være konsekvensen, og derefter kan omstilling til andre afgrøder ikke foretages uden betydelige tab. Uventede prisfald vil også i en sådan bedrift slå særlig hårdt.

Der kan opstilles mange kalkulationer til belysning af forskellige driftsformers økonomi; og i regelen kan det lykkes at få kalkulationen til at vise det ønskede. Men selv en nøgtern kalkulation kan højst bygge på en vis sandsynlig udvikling fremover. Vi har ingen garantier for, at udviklingen ikke tager en helt uventet retning; derfor vil der være al grund til at fare med lempe — og at sørge for en forsvarlig konsolidering, når der foretages driftsændringer. Dette være sagt til forsvar for de mange, der stort set fortsætter den driftsform, der har været den gængse igennem slægtled. Man kan jo så også sige, at driftsformen har stået sin prøve — og at intet bevis foreligger for, at den vil være forkert inden for den nærmeste fremtid.

Regnskabsresultater kan ifølge sagens natur heller ikke sige noget sikkert om fremtiden — eller rettere, de kan intet sige om fremtiden. De kan derimod registrere resultatet af det for-gangne. Men den kyndige kan selvfølgelig have driftsøkonomisk støtte både igennem studier af regnskabsresultater — og igennem kalkulationer på fremtiden. At disponere rigtigt *nu* vil jo netop sige at bedømme skæringssituationen mellem for-tid og fremtid rigtigt.

Det landøkonomiske Driftsbureau grupperer lejlighedsvis dertil egnede regnskaber med henblik på at belyse de for-skellige driftsformers økonomi. Lad os se på et par enkelte tal fra den sidst udsendte beretning om disse forhold, selv om tallene stammer fra regnskabsåret 1949/50 og således allerede er mindre aktuelle.

Disse hovedresultater fra de pågældende gårdes regnskaber må naturligvis ikke tages som udtryk for f. eks. sukkerroe-dyrkningens og frøavlens økonomi sammenlignet med mælke-

Bøndergårde på Øerne og i Østjylland med:

1949/50	Sukkerroer til fabrik	Betydlig frøavl	Forskellige salgsafgre- der	Mange malkekoer	Få malkekoer	Kvægles drift
Antal regnskaber	24	16	53	23	24	9
Gennemsnitsstørrelse, ha . . .	30,1	34,6	31,9	29,0	32,8	36,3
Landbrugskapital, kr. pr. ha	3459	3138	3337	3273	2910	3336
Malkekøer pr. 100 ha	49	51	45	70	40	0
Bruttoudbytte, kr. pr. ha . . .	1987	1831	1916	1891	1412	1579
deraf fra { planteavl	744	502	659	205	320	1190
{ husdyrbrug	1203	1298	1225	1650	1056	317
Driftsomkostn., kr. pr. ha . . .	1630	1544	1572	1555	1196	1246
deraf { arbejdsvederlag	769	663	693	676	578	560
{ øvrige udgifter	861	881	879	879	618	686
Nettoudbytte, kr. pr. ha	357	287	344	336	216	333
Forr.procent (bogf. kap.) . . .	10,3	9,1	10,3	10,3	7,4	10,0
» 1948/49	9,8	9,8	8,6	5,5	3,9	8,8
» 1945/48	5,6	4,6	5,3	3,1	2,2	—
» 1940/45	11,6	11,2	11,8	9,0	8,1	—

produktionens økonomi. Alle ejendommene har en blandet produktion, og det ses, at alle de tre første grupper, som ganske vist har salg af planteprodukter som noget væsentligt, også har ret store kvægbesætninger. Den sidste gruppe, den kvægløse, omfatter kun 9 gårde, og endvidere haves her kun resultater for de sidste to regnskabsår; muligvis har disse brugsomstilling til den ny drift endnu ikke fuldt kunnet give sig udtryk i regnskabsresultaterne.

Alle grupper viser store variationer i rentabiliteten gennem årene, men sammenlignet for et enkelt år eller en gruppe af år er tallene egentlig mere ens, end man skulle vente. Bortset fra gruppen med de få køer, men også uden salgsafgrøder, som på grund af sin ekstensive drift igennem alle årene står dårligst, synes det ikke at have været afgørende, hvilken produktionsgren der har været den bærende i den samlede bedrift. For det sidste regnskabsår hævder gruppen med de mange malkekøer sig pænt; men det er lige så givet, at økonomien i den enkelte bedrift med mælkeproduktion som det centrale i allerhøjeste grad afhænger af mælkeydelsen pr. ko og af — ikke mindst — fodringsøkonomien.

Hvad ydelsens betydning angår, viser Driftsbureauets gruppering følgende resultater.

Antal besætninger	17	34	46	22	8
Mælkeydelse pr. ko, kg	4804	4191	3748	3289	2811
Nettobetaling for grovf., kr. .	798	749	612	516	164
» øre pr. f. e.	26,7	25,3	22,5	20,4	16,6
Pasningsudg., ø. pr. kg mælk	4,8	5,1	5,9	6,0	6,4

Den opnåede udnyttelsespris pr. grovfoderenhed er yderst beskedent, hvilket ingenlunde skal bortforklares. Men en 25 øre pr. f. e. bliver også til penge, når det drejer sig om grovfoderarealer med store høstudbytter — enten det nu drejer sig om gode afgræsningsarealer eller fine roemarker. Og så siger tallene jo i sig selv, at den gode økonomi i den enkelte bedrift opnås ved ombytning af flest muligt antal kraftfoderenheder til 60—70 øre pr. f. e. med grovfoder — for her er en ganske væsentlig prisbesparelse, der selvfølgelig vil komme

udnyttelsen af den samlede grovfodermængde tilgode. Og mange kontrollerede enkelterfaringer siger, at det kan lade sig gøre at nedbringe kraftfodertilskudet ganske væsentligt, uden at ydelsen derfor går ned.

Der er igennem det sidste årstid talt meget om kødproduktion sammenlignet med mælkeproduktion; og det er hævdet, at kødproduktionen er den mest rentable. Spørgsmålet får stå hen; regnskaberne siger os ikke noget om sagen, men det vil være letsindigt at bygge for meget på en øjeblikkelig situation. Men lad os glædes over, at der i højere grad end tidligere har været en skilling at tjene ved kalvefedning eller opdræt af stude, hvor en sådan produktion passer ind i den øvrige bedrift. Og selvfølgelig er det en stor fordel for alle kvægholdere, at udsætterkreaturer hjembringer en antagelig pris, når de skal afgå; det hjælper også svært på mælkeproduktionens økonomi.

Men en omstilling fra mælkeproduktion til kødproduktion i stor stil egner vore forhold sig ikke til — her kan vi slet ikke konkurrere med de tyndtbefolkede store lande, hvor kvæget kan gå ude året rundt. Dertil er vore marker for små og vor vinter for lang. Nej, skal som hidtil en relativt talrig landbrugsbefolkning kunne opretholde en høj levefod på den begrænsede danske landbrugsjord, da slipper vi ikke uden om de stærkt arbejdskrævende produktioner; og her hører malkekøer og roemarker efter mit skøn med i billedet som noget meget centralt, også inden for en overskuelig fremtid.

Lad os endelig ikke overse svin og høns i denne forbindelse; men som konjunkturerne er, går det an ikke at snakke alt for meget om disse nyttige dyr — de klarer sig nok indtil videre.
